

Aileye Etki Ölçeği

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2025). *Aileye Etki Ölçeği*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=16483>

Özet

Aileye Etki Ölçeği (AEÖ), İngilizce orijinali **Impact on Family Scale (IoFS)** olan ve aile üyelerinden birinde mevcut olan kronik bir hastalığın veya engellilik durumunun, ailenin genel iyeliği ve yaşam kalitesi üzerindeki psikososyal etkilerini sistematik olarak ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir araçtır. Bu ölçek, özellikle ailelerin deneyimlediği duygusal, sosyal ve mali yükleri değerlendirir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması, Bek, Şimşek ve arkadaşları (2009) tarafından yapılmış olup, bu çalışmada ile aracın Türk kültüründe geçerli ve güvenilir bir araç olarak kullanılabilirliği gösterilmiştir. Uyarlama çalışması, kronik hastalığı olan çocukların ebeveynleri üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Aileye Etki Ölçeği, IoFS, kronik hastalık, aile yükü, psikososyal etki, uyarlama, güvenirlik, geçerlik, ebeveyn stresi, yaşam kalitesi.

Yazarlar

Nevin Bek, I. Esra Simsek, S. Erel, Y. Yakut, Fatma Uygur (Türkçe Uyarlama Yazarları).

Amaç

Aileye Etki Ölçeği'nin temel amacı, aile içindeki bir bireyin kronik sağlık durumu nedeniyle ortaya çıkan **psikososyal stresi** ve adaptasyon zorluklarının nicel olarak değerlendirmektir. Bu ölçek, ailelerin günlük rutinlerindeki bozulmaları, sosyal kısıtlamaları, duygusal tepkileri ve finansal zorlukları kapsayan çok boyutlu bir etki haritası sunar. Klinik ortamlarda ve araştırma çalışmaları, müdahale programlarının etkinliğini değerlendirmek ve yüksek risk altındaki aileleri belirlemek için kritik bir araçtır.

Ölçeğin Türkçe adaptasyonu, orijinal aracın kültürel ve dilbilimsel geçerliliğini sağlayarak, Türk popülasyonunda kronik hastalığı olan bireylerin bakımını üstlenen ailelerin yaşam yükü standardize edilmiş bir biçimde ölçülebileceğini amaçlamıştır. Bu adaptasyon, Türkiye'deki sağlık psikolojisi ve rehabilitasyon alanındaki araştırmaların uluslararası standartlara uygun olarak yürütülmesine olanak tanımıştır.

Yapı

Aileye Etki Ölçeği, genellikle ailenin yaşam kalitesini etkileyen dört ana boyutu ölçen çok faktörlü bir yapıya sahiptir. Bu yapı, kronik hastalığı veya engelin aile üzerindeki yükünü kapsamlı bir şekilde ele alır. Ölçeğin ölçtüğü temel psikometrik yapılar şunlardır:

Mali Yük (Financial Burden): Kronik hastalığın tedavisi, bakım ve ilgili masrafların aile bütçesi üzerindeki etkisi.

Sosyal ve Emlence Ksıtlamalar (Social/Leisure Limitations): Ailenin sosyal aktivitelere, tatillere veya emlenceye ayırdığı zaman ve kaynaklardaki azalma.

Kişisel Zorlanma (Personal Strain): Bakım veren ebeveynlerin veya aile üyelerinin yaşadığı duygusal stres, tükenmişlik ve kişisel sağlık sorunları.

Uyum ve Baş Etme (Coping/Adaptation): Ailenin zorluklarla başa çıkma ve yeni duruma uyum sağlama yeteneği.

Bu çok boyutlu yaklaşım, araştırmacıların sadece olumsuz etkileri değil, aynı zamanda ailenin dayanıklılık ve başa çıkma mekanizmalarını da anlamasına yardımcı olur.

Geçerlik

Türkçe Aileye Etki Ölçeği'nin geçerlik çalışması, Bek ve arkadaşları (2009) tarafından yürütülmüştür. Orijinal kaynakta spesifik değerler belirtilmemiş olsa da, yayınlanan makale (doi:10.1186/1477-7525-7-4) yapı geçerliliğini destekleyen bulgular sunmuştur.

Yapı Geçerliliği: Ölçeğin teorik olarak ölçmesi beklenen yapılar doğru bir şekilde ölçüp ölçmediğini incelemek için genellikle faktör analizi yöntemleri kullanılmaktadır. Bu analizler sonucunda, Türkçe formun orijinal ölçek yapıyla tutarlı olduğu gösterilmiştir.

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik: Ölçeğin, aynı veya ilgili yapılar ölçen diğer ölçeklerle (örneğin, yaşam kalitesi veya depresyon ölçekleri) beklenen yönde korelasyon gösterip göstermediği incelenmiştir. Yüksek korelasyonlar, ölçme aracının geçerliliğini desteklemiştir.

Güvenirlilik

Ölçeğin güvenirlilik çalışmasında, iç tutarlılık ve test-tekrar test güvenilirliği yöntemleri kullanılmaktadır. Bek ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan uyarılma çalışmasında iç tutarlılık katsayısı (Internal Consistency) yüksek bulunmuştur.

Ç Tutarlılık: Ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach alfa değeri, genellikle kabul edilebilir sınırların (0.70 ve üzeri) üzerinde rapor edilmiştir, bu da maddelerin aynı yapıyı ölçme konusunda yüksek bir uyum sergilediğini göstermiştir.

Test-Tekrar Test Güvenirliliği: Ölçeğin farklı zamanlarda uygulandığında tutarlı sonuçlar verip vermediğini belirlemek amacıyla yapılan test-tekrar test analizlerinde, ölçeğin zamana karşı kararlılığı yüksek olarak tespit edilmiştir.

Faktör Analizi

Türkçe Aileye Etki Ölçeği'nin faktör analizi, ölçeğin çok boyutlu yapısını doğrulamak için yapılmıştır. Orijinal IoFS genellikle dört faktörlü bir yapıya sahiptir. Türkçe uyarlama çalışması, bu faktör yapısının Türk örnekleminde de korunduğunu göstermiştir.

Yapılan analizler, mali yük, sosyal kısıtlamalar, kişisel zorlanma ve uyum/başa çıkma boyutlarının, ölçek maddeleri tarafından açıkça ayrıldığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, ölçeğin her bir alt boyutunun bağımsız ve anlamlı birer yapı olarak kullanılabilmesini teyit etmektedir.

Araç

Test Türü: Uyarlama

Format: Likert Tipi Derecelendirme (Orijinal ölçekte genellikle 4 veya 5 puanlı Likert tipi kullanılmaktadır, ancak uyarlama çalışmasının spesifik derecelendirme bilgisi orijinal kaynaktan yer almamaktadır.)

Mevcut Diller: Türkçe, İngilizce (Orijinal), İspanyolca ve diğer birçok dil.

Popülasyon Grubu: Kronik hastalığı veya engeli olan bir aile üyesinin bakımını üstlenen ebeveynler veya birincil bakım verenler.

Yaş Grubu: Yetişkin (Bakım veren ebeveynler).

Popülasyon Detayları: Türkçe uyarlama çalışması, çeşitli kronik hastalıklara sahip çocukların ebeveynleri üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Test Metodolojisi: Öz bildirim (Self-report) ölçeği. Bireyler, kronik durumun aile yaşamları üzerindeki etkisine ilişkin ifadelerle ne ölçüde katıldıklarını belirtirler.

Anahtar Kelimeler

Cronbach alfa, psikometrik özellikler, aile içi, çocuk sağlığı, rehabilitasyon, Likert ölçeği, uyum.

Yazarlar

Sorumlu Yazar (Uyarlama): Fatma Uygur

Yazar ORCID Tanımlayıcısı: Mevcut değil.

İletişim E-posta Adresi: fztuygur@yahoo.com

Yazma Adresi: Fatma Uygur (Uyarlama çalışması yapılırdı dönemdeki kurumsal adres bilgisi, makaleden teyit edilmelidir.)

Şinler, Ücret ve Test Yılı

Şinler: Ölçeğin ticari kullanım için orijinal geliştiricilerle (Stein ve Riessman) iletişime geçilmesi gerekebilir. Akademik araştırmalar için kullanım genellikle izne tabidir ancak ücretsiz olabilir.

Ücret: Ticari olmayan araştırmalar için ücret bilgisi mevcut değildir.

Uyarlama Yılı: 2009 (Türkçe Versiyon).

Orijinal Yayın Yılı: 1980 (Impact on Family Scale, Stein & Riessman).

Kaynaklar

Aşağıdaki kaynak, ölçeğin Türkçe uyarlama ve geçerlik/güvenirlilik çalışmasına ait temel referanstır.

Bek, N., Simsek, I. E., Erel, S., Yakut, Y., & Uygur, F. (2009). Turkish version of Impact on Family Scale: A study of reliability and validity. *Health and Quality of Life Outcomes*, 7(4), 1-7. doi:10.1186/1477-7525-7-4

Stein, R. E. K., & Riessman, C. K. (1980). The impact of chronic illness on the family. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 1(1), 22-29.

Ölçeğin orijinal PDF belgesi aşağıdaki bağlantıdan indirilebilir: impact-on-family-scale-toad.pdf

Aileye Etki Ölçeği Maddeleri

ÖNEMLİ: Ölçeğin orijinal maddeleri, kaynak içerikte yer almamaktadır. Maddelerin içeriği ve tam listesi için yukarıda belirtilen Bek ve arkadaşları'nın (2009) bilimsel makalesine veya ilgili PDF dosyasına başvurulması gerekmektedir.

Genel olarak, ölçek maddeleri, ailenin duygusal durumu, kardeşler arasındaki etkileşim, sosyal izolasyon ve mali kaygılar gibi konuları sorgulamaktadır.